

Mají dospělí kompetence, aby uspěli v měnícím se světě?

Petra Holečková, Michaela Röschová

Konference AIVD, Jak se neztratit v chaosu ve vzdělávání dospělých
12. prosince 2024

O Mezinárodním výzkumu dospělých PIAAC

Co je PIAAC?

- Reprezentativní šetření dovedností populace v ekonomicky produktivním věku (*Programme for International Assessment of Adult Competencies*)
- Organizátorem výzkumu je OECD
- PIAAC je spolu s výzkumem PISA součástí **OECD Skills Strategy** – strategie rozvoje klíčových dovedností během celého života a jejich efektivního využívání.
- Opakuje se jednou za 10 let (**1. cyklus 2011–2012, 24 zemí; 2. cyklus 2022–2023, 31 zemí**)
- *Druhý cyklus výzkumu PIAAC v letech 2019–2023 realizoval NÚV a následně NPI ČR pod záštitou MŠMT v rámci projektu Systémové prostředí k prohlubování kompetencí. Projekt byl spolufinancován EU*

Jak se získávají data?

- Přísná **standardizace** všech procedur a nástrojů (mezinárodní srovnatelnost)
- Dotazování **reprezentativního vzorku** populace 16 až 65 let.
- Každá země má stanovenou minimální velikost výběrového souboru. Pro ČR činí 5 000 respondentů, **zapojilo se 5057**
- Respondenti byli vybíráni náhodně z databáze adres Českého statistického úřadu (Registr sčítacích obvodů a budov)
- Dotazování respondenta **tazatelem** (osobní rozhovor)
- Dotazování se skládalo ze **dvou částí (celkem cca 2 hodiny)**:
 - **Dotazník** (vzdělání, další vzdělávání, práce, zdraví, postoje, rodinné zázemí)
 - **Kognitivní test** k samostatnému vyplnění na tabletu – simuluje praktické úkoly z běžného života

Které otázky si PIAAC klade?

Jak k získávání a upevňování základních dovedností přispívá/přispívají:

- Vzdělávací dráha
- Účast na dalším vzdělávání a bariéry v účasti
- Pracovní status a pracovní historie
- Dovednosti využívané v práci i osobním životě...
- Rodinné zázemí (povolání rodičů, skladba domácnosti, počet knih)
- Osobnostní charakteristiky

Mají dovednosti také neekonomické přínosy?

- Zdraví, Životní spokojenost, Politická účinnost, Dobrovolnictví

(Ne)soulad mezi dovednostmi, pracovní pozicí a dosaženým vzděláním

Porovnatelnost dat (1. a 2. cyklus)

- Ve 2. cyklu cizojazyčný dotazník (DI) umožnil odhadnout také dovednosti dospělých, kteří nemohli být dotazováni v češtině
- Zachovány jsou klíčové otázky z dotazníku i čtenářské a numerické dovednosti
- **Digitální technologie** natolik prostoupily každodenní situace, že v oblasti digitálních kompetencí došlo k výraznému posunu konceptuálního rámce (**nestačí základní kancelářský software, ale je třeba schopnost využívat různé nástroje včetně mobilních aplikací**)

Konceptuální rámec adaptivního řešení problémů

- Definice: *Adaptivní řešení problémů je schopnost dosáhnout svých cílů v měnící se situaci, ve které není okamžitě jasný způsob řešení problému. Vyžaduje zapojení kognitivních a metakognitivních procesů při definování problému, vyhledávání informací a použití řešení v různých informačních prostředích a kontextech.*

PIAAC
? ◀ ▶

Kapitola 3 – Otázka 2 / 2

Prohlédněte si mapu a lístek níže. Klepnutím na cíle na mapě zadejte odpověď na následující otázku.

Na mapě je zobrazena trasa, kterou jste si naplánovali.

Teď je 8:30. Dítě jste vysadili u školy. Přišlo vám upozornění, že kvůli prasklému potrubí má vami zvolený obchod zavřeno.

Upravte si trasu, abyste splnili zbytek úkolů. Počítejte s danými časovými omezeními.

Až budete hotovi, klepněte na tlačítko PROVĚST.

- Přivést dítě do školy do 8:30
- Nakoupit suroviny na večeři
- Vrátit se domů do 10:00

8:30

Celková jízdní doba: 50 min

VYMAZAT
PROVĚST

Postřehy a doporučení expertů po zveřejnění výsledků (1. cyklus)

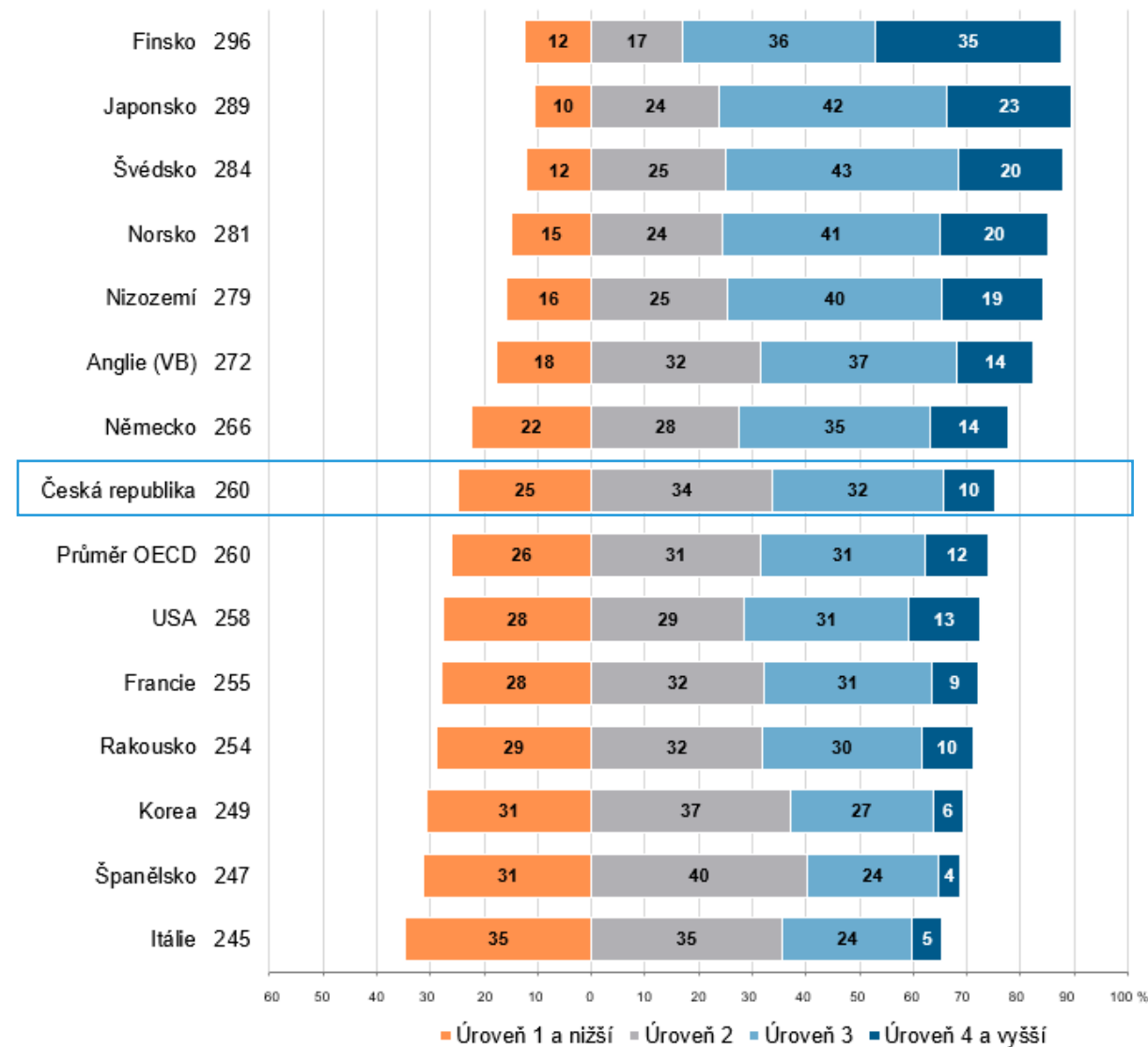
- *„Celoživotní vzdělání by se mělo stát realitou každého z nás,“*
Andreas Schleicher (2013)
- *„Ve chvíli, kdy rezignujeme, kdy povolání bereme jako povinnost a nerozvíjíme své schopnosti, pak i v občanském životě jsme méně kompetentní,“*
Petr Matějů (2013)
- *„Naši učni dosahují podstatně nižších kompetencí. A znovu opakují, ta námitka, že to jsou kompetence akademické, neplatí, protože ten výzkum zjišťoval velmi reálné kompetence, které pomáhají v reálném každodenním životě i na trhu práce,“*
Arnošt Veselý (2013)
- *„Vzdělávací systém nebyl prioritou pro žádnou z českých vlád, které nastoupily po pádu socialismu v roce 1989. Toto konstatování platí i přes deklarativní vyjadřování podpory rozvoji lidského kapitálu,“*
Dana Hamplová, Natálie Simonová (2016)

Výsledky 2. cyklu Mezinárodního výzkumu dospělých PIAAC

Čtenářské dovednosti v zúčastněných zemích

Průměrné skóre a procento (%) obyvatel od 16 do 65 let na jednotlivých úrovních dovedností (2. cyklus, včetně cizojazyčného dotazníku – DI)

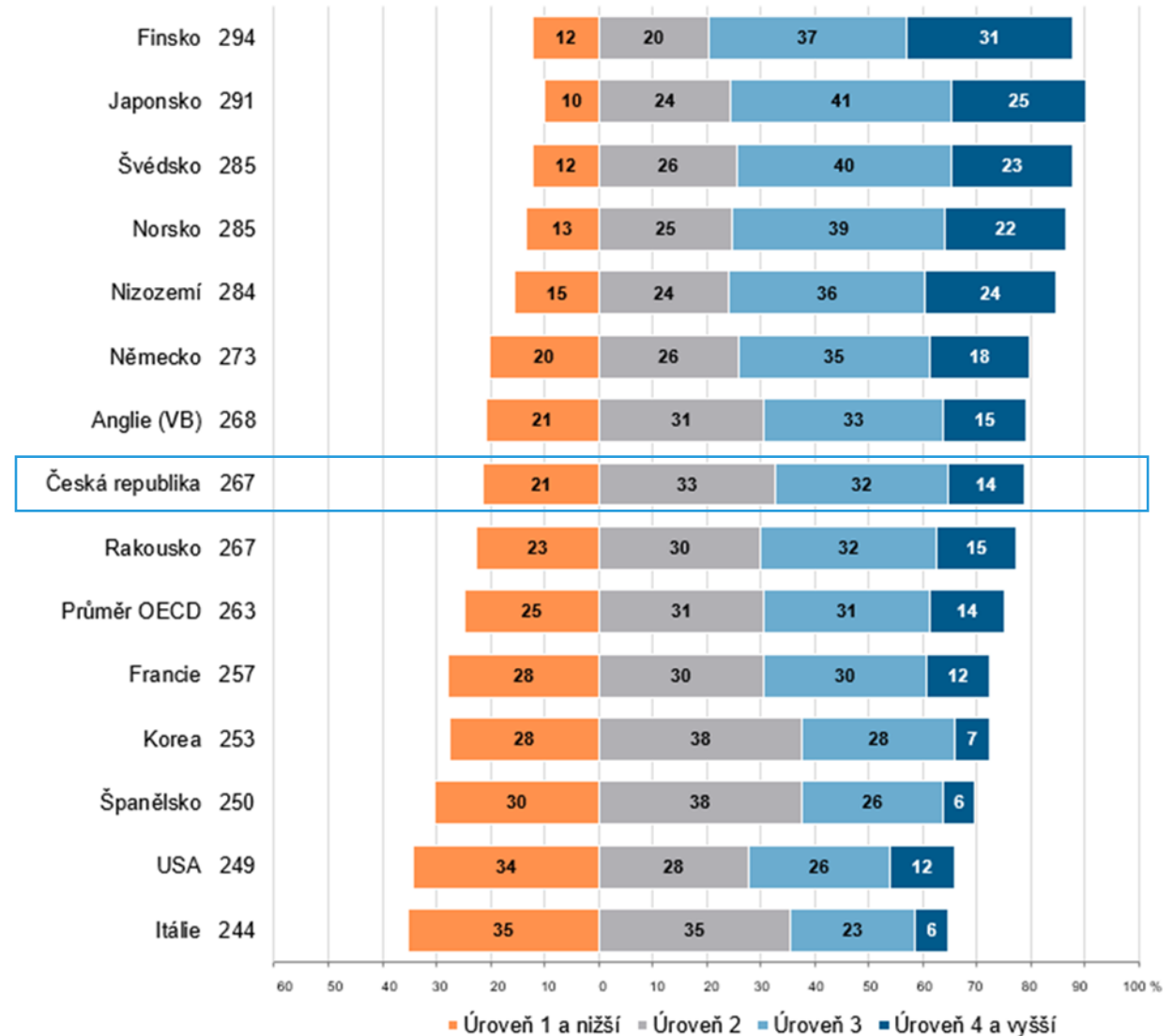
- Dovednosti dospělých se ve srovnání s výsledky v 1. cyklu zhoršily
- ČR dosáhla obdobně jako v 1. cyklu průměrného výsledku
- Čtvrtina českých dospělých (25 %) od 16 do 65 let má velmi nízkou úroveň čtenářských dovedností, která komplikuje zapojení na trhu práce nebo účast na občanském životě. Jde přibližně o 1,7 milionu osob. Tito dospělí například umí najít jednoduchou informaci v krátkém textu (telefonní číslo v inzerátu a podobně), ale mají potíže porozumět delším textům nebo se orientovat na webech s více stránkami
- Finsko se ve srovnání s 1. cyklem dále zlepšilo (skóre Finska bez DI – 303 bodů ve 2. cyklu)

Numerické dovednosti v zúčastněných zemích

Průměrné skóre a procento (%) obyvatel od 16 do 65 let na jednotlivých úrovních dovedností (2. cyklus, včetně cizojazyčného dotazníku – DI)

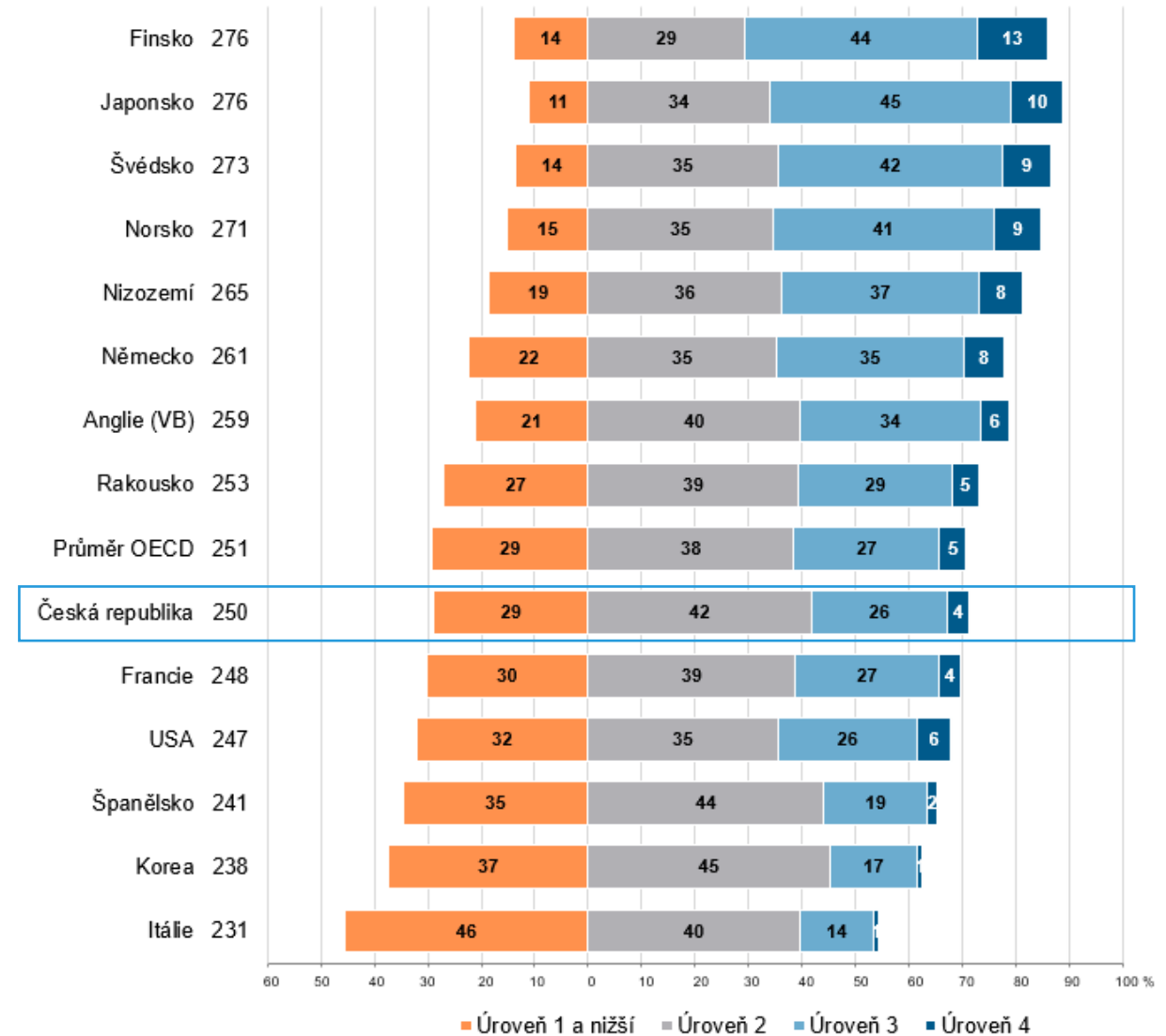
- ČR dosáhla obdobně jako v 1. cyklu nadprůměrného výsledku
- Dovednosti českých dospělých zůstaly srovnatelné s výsledky v 1. cyklu
- **Velmi nízkou úroveň numerických dovedností má pětina (21 %) dospělých od 16 do 65 let (přibližně 1,4 milionu osob).** Na této úrovni si dospělí poradí se základními početními úkony s celými čísly, ale například se hůře vyrovnávají s výpočtem procent
- Finsko se ve srovnání s 1. cyklem dále zlepšilo (skóre Finska bez DI – 299 bodů ve 2. cyklu)

Adaptivní řešení problémů v zúčastněných zemích

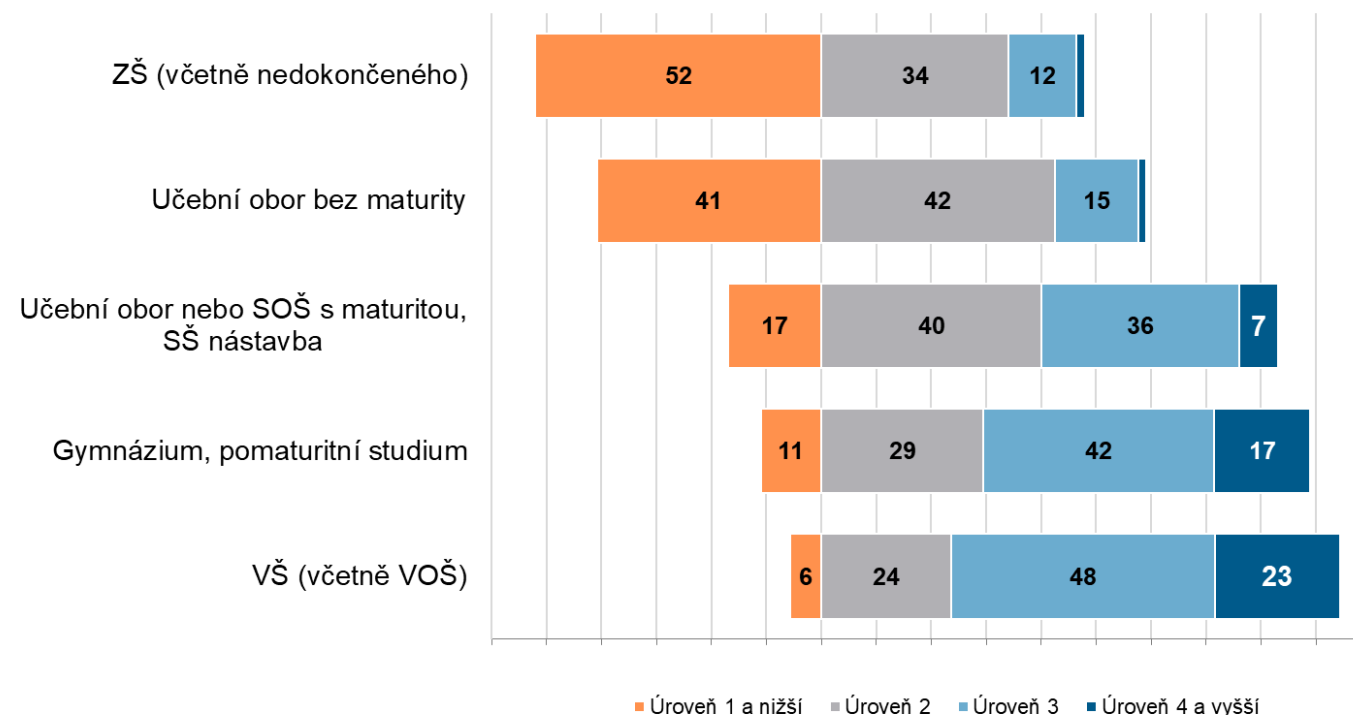
Průměrné skóre a procento (%) obyvatel od 16 do 65 let na jednotlivých úrovních dovedností (2. cyklus, včetně cizojazyčného dotazníku – DI)

- ČR dosáhla obdobně jako ve čtenářské gramotnosti průměrného výsledku
- **Nízká schopnost adaptivně řešit problémy** se projevila u necelé třetiny dospělých (29 %), což odpovídá téměř 2 milionům Čechů a Češek v tomto věku. Tito dospělí zvládnou řešit problémy s jednoduchým zadáním, ve kterých se v průběhu nemění podmínky.

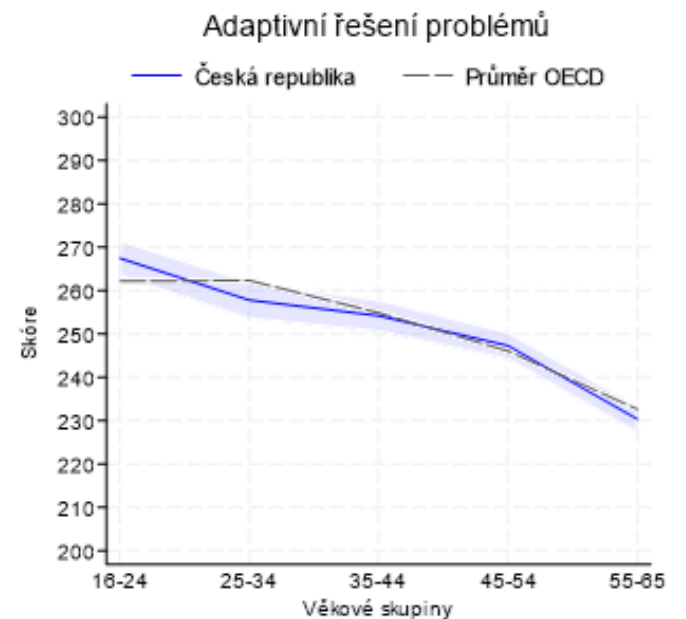
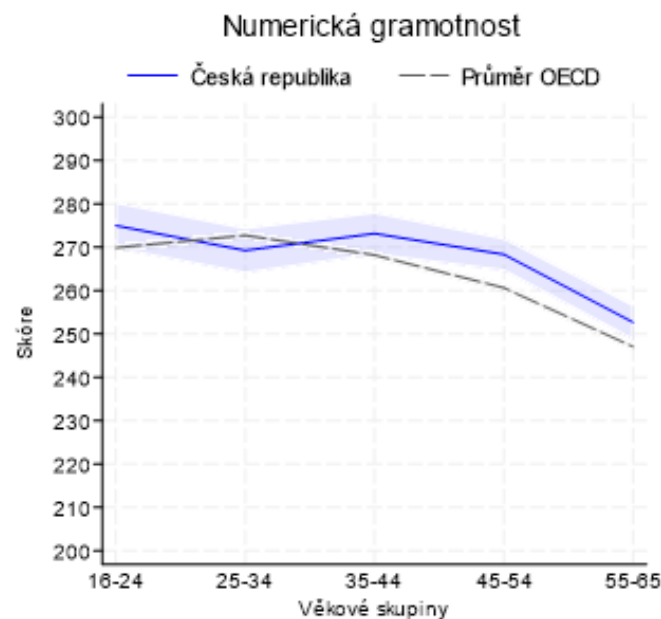
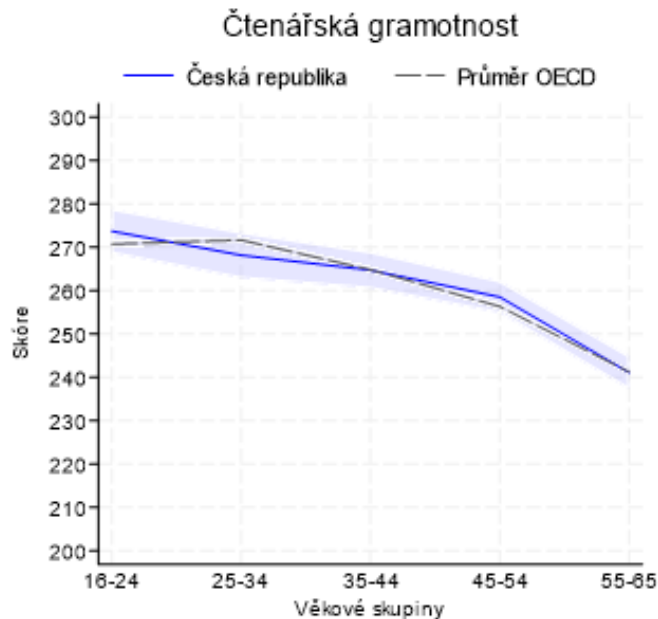
- Riziko nízkých dovedností zasahuje nestejně různé skupiny obyvatel.
- Absolventům učebních oborů bez maturity přitom dělá potíže nejen práce s textovými informacemi – **dvě pětiny (40 %) z nich mají velmi nízké dovednosti minimálně ve dvou ze tří zkoumaných oblastí**
- ČR má zároveň velmi vysoký podíl odborného vzdělávání v rámci středoškolského studia (dlouhodobě přibližně 70 %) a spíše nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných v kategorii 25–65 let (přibližně 27 %)

Procento (%) obyvatel od 25 do 65 let na jednotlivých úrovních dovedností (2. cyklus, bez DI)

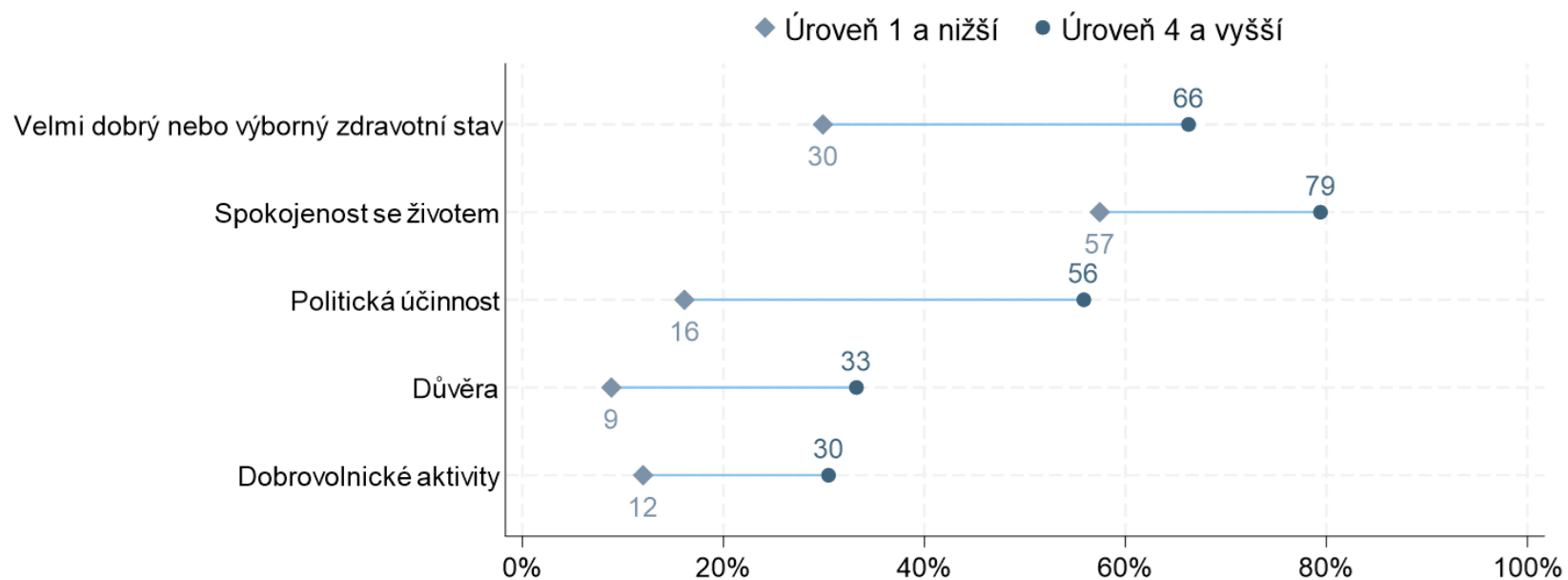
Průměrné skóre ve čtenářské gramotnosti, v numerické gramotnosti a v APS podle věku, ČR a průměr OECD

- Ve čtenářské gramotnosti dosáhli **dospělí ve věku 55 až 65 let o 27 bodů méně než dospělí ve věku 25 až 34 let** (průměr OECD: o 30 bodů méně). Rozdíly v dovednostech mezi staršími a mladšími dospělými mohou odrážet dopady stárnutí, ale také **rozdíly v kvalitě a dostupnosti vzdělávání, školení, rekvalifikací či kurzů napříč generacemi**.
- U mladých dospělých, kteří stále studují nebo své počáteční vzdělání dokončili teprve nedávno, výsledky doplňují poznatky z výzkumů žáků/studentů a poskytují užitečné informace o kvalitě vzdělávacích systémů. V České republice dosáhli **dospělí ve věku 16 až 24 let** v průměru 274 bodů ve čtenářské gramotnosti, 275 bodů v numerické gramotnosti a 267 bodů v adaptivním řešení problémů (APS nad průměrem OECD)

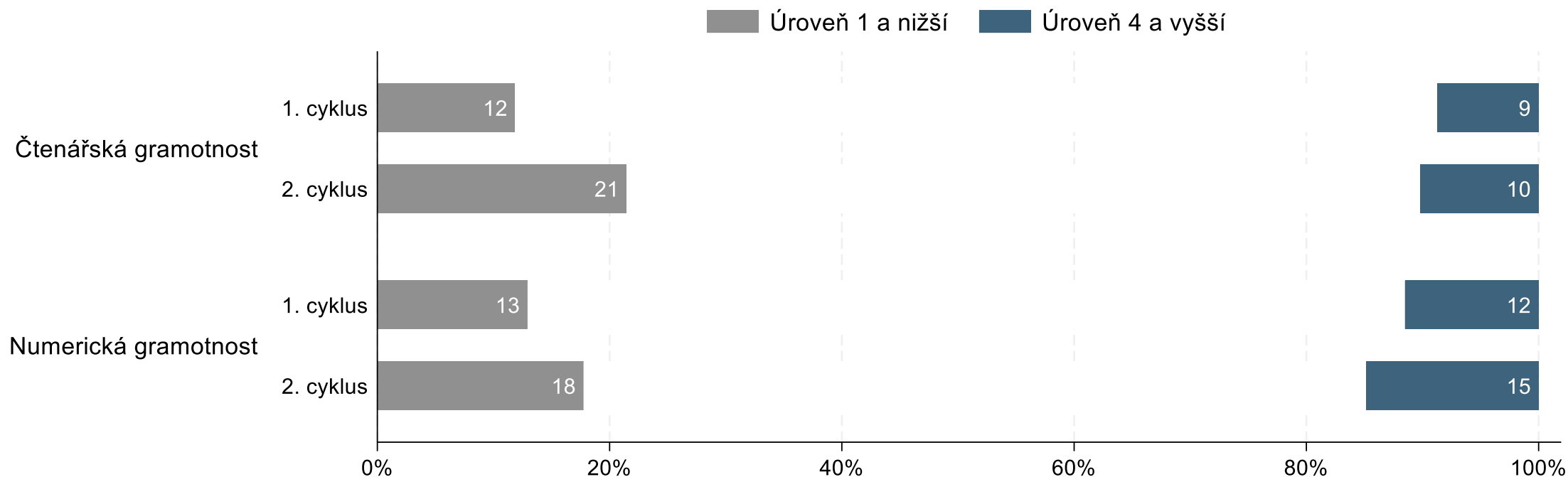
Osobní pohoda a občanská angažovanost v ČR podle úrovně numerické gramotnosti, Dospělí ve věku 25–65 let, bez účasti na FV, bez DI

- Dospělí, kteří dosahují nejvyšších úrovní na škále dovedností, výrazně častěji uváděli **vyšší míru životní spokojenosti** a **velmi dobré či výborné zdraví** ve srovnání s těmi, kteří dosahují úrovně 1 nebo nižší
- Tito dospělí měli také výrazně **vyšší pravděpodobnost, že uvedou vysokou míru politické účinnosti** (tj. sebevědomí ohledně schopnosti chápat a ovlivňovat politické záležitosti), **vyšší míru souhlasu s výrokiem „lidem lze důvěřovat“** (na rozdíl od „člověk nemůže být nikdy dost opatrný“) a účast na dobrovolnických aktivitách v předchozím roce

Podíl dospělých s nejnižší a nejvyšší úrovní dovedností ve čtenářské a numerické gramotnosti, 2011–2012 a 2022–2023, 2. cyklus bez DI

- Ve čtenářské i numerické gramotnosti se zvýšil podíl dospělých s nízkými dovednostmi (na úrovni 1 nebo pod ní). Rozdíl mezi dospělými s nejlepšími a nejslabšími výsledky se mezi lety 2011–2012 a 2022–2023 prohloubil.

Aktivity OECD

- **Data** spolu s dokumentací a základní mezinárodní výzkumnou zprávou porovnávající **výsledky** 1. a 2. cyklu **jsou k dispozici od 10. 12. 2024**
- OECD v letech 2025–2028 plánuje návazné tematické zprávy, např.:
 - Vzdělávání dospělých
 - Sociální a emoční dovednosti
 - Formování dovedností
 - (Ne)soulad dovedností a zastávané pracovní pozice
 - Adaptivní řešení problémů
 - Lidé s nízkými dovednostmi
 - Ne-ekonomické přínosy vzdělávání a dovedností

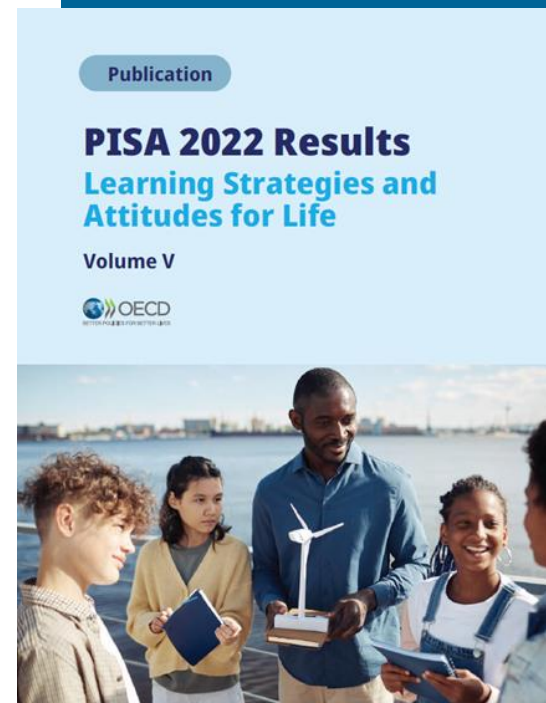
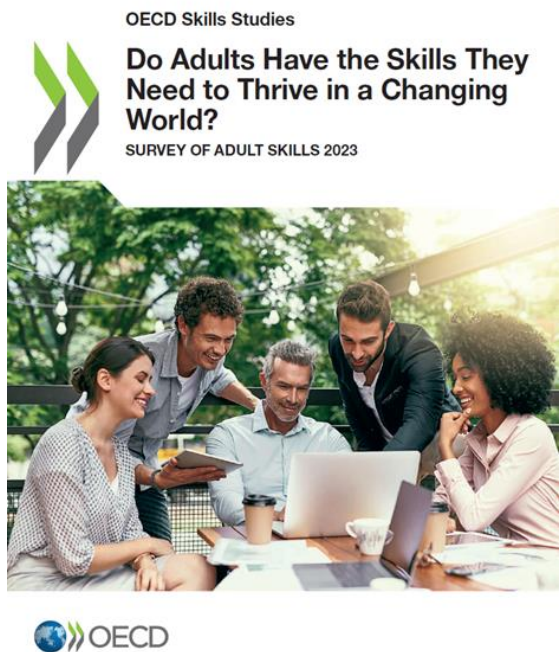
„Před 20 lety byl nedostatek informací, dnes je přebytek informací a nedostatek pozornosti. Důležité je rozdělení informací na více částí a prioritizace.“

Andreas Schleicher, OECD

Doporučení (nejen) pro další vzdělávání

- Klást **větší důraz na rozvoj základních dovedností** je potřeba nejen v počátečním vzdělávání, ale i v tom celoživotním (iniciativa EAAL)
- **Zvýšit meziresortní spolupráci** a zvážit přípravu strategie celoživotního učení
- Klást důraz na úspěch pro každého žáka (formální vzdělávání nemá být něco, co je potřeba strpět)
- Hledat cesty pro vzdělávací příležitosti i v menších firmách a způsoby, jak vzdělávání zajistit v pracovní době
- Rozšířit dostupnost služeb péče o děti (dětské skupiny, dostupné chůvy)
- Průběžně vyhodnocovat programy pro nezaměstnané a ekonomicky neaktivní a hledat optimální nastavení
- Hledat cesty pro větší zapojení starších osob do vzdělávání

Publikace OECD

Kde najít více?

Kde najít více o PIAAC?

www.piaac.cz

- Aktuality
- Výstupy
- Data a dokumentace
- Tiskový servis

Michaela Röschová

Petra
Holečková

Anna
Zelinková

PIAAC tým ČR

piaac@npi.cz

Národní pedagogický institut
České republiky
Senovážné náměstí 872/25
110 00 Praha 1

piaac.cz